

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
імені ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО

АЗАРОВ ІВАН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 371.15+378.147+355.23

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ПРОГНОСТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Черненко Наталія Миколаївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра освітнього менеджменту та публічного управління, професор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Брюханова Наталія Олександрівна,
Українська інженерно-педагогічна академія, кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти, завідувач;

кандидат педагогічних наук, доцент
Дем'янюк Юрій Анатолійович,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кафедра прикордонної безпеки, професор.

Захист відбудеться «20» червня 2018 року о 15 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.709.06 у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського за адресою: 03049, м. Київ-49, проспект Повітрофлотський, 28.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського за адресою: 03049, м. Київ-49, проспект Повітрофлотський, 28.

Автореферат розісланий «16» травня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Красницька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Нині держава переживає період суттєвих змін у зовнішній і внутрішній політиці, економіці та соціальній сфері, що накладає істотний відбиток на функціонування Збройних сил (ЗС) України. Зокрема відбувається обґрунтування нових концептуальних засад функціонування сектору безпеки й оборони України на основі Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України. Так, Президентом України затверджено Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегічний оборонний бюлетень України й Державну цільову оборонну програму розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року. Запроваджено нову Концепцію підготовки Збройних сил України, яка визначає мету, принципи та складові підготовки. Їх реалізація передбачає комплексне, системне й систематичне оцінювання та прогнозування воєнно-політичної обстановки, ризиків, викликів і загроз національній безпеці України у воєнній сфері, удосконалення управління обороною держави в мирний час і в особливий період.

Відтепер в усіх органах військового управління, військах (силах) бойового складу та резервів, у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), військових навчальних підрозділах (ВНЗ), наукових установах і навчальних центрах підготовку планують та проводять за єдиним форматом, адаптованим до провідних практик країн-членів НАТО. Так відбувається поступовий рух України до європейських стандартів освіти, а сучасні геополітичні умови вимагають модернізації військової освіти за всіма напрямками.

В умовах глобальної невизначеності, регіональної нестабільності, трансформації ЗС України все більшої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності, результатом якої має бути прогностично компетентний офіцер із розвинутими вміннями аналізувати, прогнозувати, планувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, висувати й розвивати гіпотези, а також готового адаптуватися до нових вимог бурхливого розвитку засобів сучасної збройної боротьби, змін її форм і способів ведення, сучасної глобальної невизначеності, швидкоплинності інформації, гібридних війн, здатного своєчасно та правильно приймати рішення в типових і нетипових ситуаціях, аналізувати та прогнозувати подальший розвиток подій, вживати заходи щодо усунення негативних наслідків тощо.

Проте, у ВВНЗ недостатньо забезпечується зв'язок між професійним становленням офіцерів та їх підготовкою до майбутньої прогностичної діяльності. Досягнення професіоналізму майбутніх офіцерів гальмується їхньою слабкою мотивацією до формування прогностичної компетентності, а також недостатнім упровадженням необхідних для цього педагогічних умов. Це негативно впливає на успішне вирішення випускниками конкретних військово-професійних завдань.

Підґрунтям дослідницького пошуку щодо теми дисертації слугували ідеї, сформульовані у працях вітчизняних і зарубіжних науковців щодо філософії освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень), теоретичних та методичних засад військової освіти (А. Вітченко, А. Зельницький, В. Маслов, М. Нецадим,

В. Стасюк, В. Ягупов), підготовки офіцерів до управлінської діяльності (О. Бойко, Т. Мацевко, М. Руденко, Р. Торчевський, В. Шемчук), теорії прогнозування і прогностичної діяльності (П. Анохін, І. Бестужев-Лада, Т. Кабаченко, В. Косолапов, Б. Ломов, Н. Храленко), психологічних закономірностей прогностичної діяльності (А. Брушлинський, С. Наход, Л. Регуш та ін.), теорії й практики педагогічної прогностики (Н. Брюханова, Б. Гершунський, В. Загвязинський, О. Кабанська, М. Лук'янова, А. Присяжна та ін.).

Загальні аспекти прогностичної діяльності порушуються в наукових працях Н. Давкуш, Ю. Дем'янчука, О. Дука, В. Дяченка, Г. Іщенко, В. Кирилюка, С. Наход, М. Севастюк, Д. Швець та ін.

Проблема наукового передбачення та прогнозування у військовій справі представлена в дослідженнях В. Берегового, В. Биченкова, В. Городнова, Д. Гриба, С. Гудкова, В. Ковалю, І. Одноралова, В. Рябчука, В. Чорного, О. Удовиця та ін. Безпосередньо проблемні питання військового прогнозування в різних напрямках висвітлено у фундаментальних працях М. Галкіна, Б. Краснова, В. Коноплева, Ю. Михайлова, М. Чередніченко, Ю. Чуєва, М. Ясюкова та ін.

Водночас поза увагою науковців залишилася проблема підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності. Зазначене ускладнюється *суперечностями*, що виникають між:

підвищеними потребами військової галузі в офіцерах із прогностичною компетентністю і недостатнім рівнем забезпечення у ВВНЗ відповідних для цього педагогічних умов;

об'єктивною потребою вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності та не розробленістю відповідної професійно орієнтованої моделі формування їх прогностичної компетентності;

необхідністю цілеспрямованого формування прогностичної компетентності в майбутніх офіцерів і невідповідністю методик, що сприяли б її цілеспрямованому формуванню.

Актуальність проблеми формування прогностичної компетентності в майбутніх офіцерів і недостатня увага до її розв'язання у вітчизняній педагогічній теорії та практиці зумовили вибір теми дисертації – ***«Підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано в межах наукових тем: «Теорія і практика розвитку сучасної освіти та вдосконалення системи управління навчальними закладами» (державний реєстраційний номер 0111U009910) кафедри управління освітніми закладами та державної служби Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», «Інноваційні засади формування змісту підготовки військових фахівців з вищою освітою» (державний реєстраційний номер 0101U001689) науково-дослідної лабораторії Військової академії (м. Одеса).

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 2 від 25 вересня 2014 р.) та узгоджено в

Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 8 від 25 листопада 2014 р.).

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ для підвищення якості їхньої професійної підготовки в умовах трансформації Збройних сил України.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній теорії і практиці та з'ясувати суть прогностичної діяльності й прогностичної компетентності офіцерів.

2. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у процесі навчання у ВВНЗ.

3. Здійснити педагогічне моделювання формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі навчання у ВВНЗ.

4. Розробити методику формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ і шляхом її апробації експериментально перевірити результативність педагогічних умов.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх офіцерів у ВВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у процесі навчання у ВВНЗ.

Для досягнення мети та розв'язання завдань дослідження використано такі **методи**:

теоретичні: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення філософської, військової, психолого-педагогічної й науково-методичної літератури – для обґрунтування поняттєво-категоріального апарату наукового пошуку; метод системного аналізу, індукція, дедукція, узагальнення, систематизація та конкретизація – для обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності; систематизація результатів теоретичного дослідження, структурно-логічний аналіз посадових обов'язків офіцерів; педагогічне моделювання – для побудови моделі формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ; узагальнення – для формулювання висновків за розділами, загальних висновків;

емпіричні: спостереження, інтерв'ювання, анкетування, тестування, метод експертних оцінок, самооцінювання, вивчення документації – для визначення стану підготовленості майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності, обґрунтування педагогічних умов, що безпосередньо впливають на формування їх прогностичної компетентності, конкретизації критеріїв і показників оцінювання її сформованості; педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ;

статистичні – методи статистичного опрацювання експериментальних даних за допомогою пакета комп'ютерних програмних засобів Microsoft Excel, математичне опрацювання результатів експерименту та їх інтерпретація – для перевірки й підтвердження результативності запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ, об'єктивізації

та забезпечення вірогідності результатів дослідження; перевірка репрезентативності вибірки – для визначення обсягу вибіркової сукупності; частотний аналіз – для опрацювання та інтерпретації результатів дослідження; розрахунок статистичного критерію Пірсона (χ^2) – для підтвердження достовірності відмінностей показників контрольних та експериментальних груп.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше: обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності (мотивування майбутніх офіцерів до опанування прогностичною діяльністю; педагогічне моделювання формування їх прогностичної компетентності у ВВНЗ; упровадження методики формування їх прогностичної компетентності), що сприяють цілеспрямованому формуванню їх прогностичної компетентності; здійснено педагогічне моделювання щодо формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ, що охоплює взаємопов'язані блоки: цільово-методологічний, змістовно-діяльнісний, діагностично-результативний; розроблено методу формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів як сукупність взаємопов'язаних принципів, методів, форм і засобів її формування у процесі їх професійної підготовки у ВВНЗ, яка реалізується за трьома етапами – мотиваційно-знанським, операційним і діяльнісно-адаптивним;

удосконалено зміст поняття «прогностична діяльність офіцера»; удосконалення полягає у введенні до дефініції суттєвих видових ознак: «специфічний вид його професійно-управлінської діяльності у військовій сфері щодо цілеспрямованого випереджувального планування, передбачення ймовірних змін дійсності» та «оцінювання й вибору найбільш доцільних варіантів розв'язання професійно-управлінських проблем та виконання поставлених завдань із мінімальними втратами серед особового складу, озброєння та військової техніки»;

дістало подальшого розвитку зміст поняття «прогностична компетентність офіцера»; розвиток полягає у введенні до дефініції суттєвих видових ознак: «інтегрована професійно важлива здатність, що ґрунтується на системі прогностичних знань, умінь і первинного досвіду», «сприяє цілеспрямованому випереджувальному плануванню та передбаченню ймовірних змін військово-професійної дійсності».

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в реалізації основних положень дисертації у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ. Зокрема, це зроблено шляхом розроблення та впровадження у процес підготовки майбутніх офіцерів циклу навчальних тренінгів «Основи військового прогнозування», навчально-методичних матеріалів «Прогностична діяльність офіцера», що охоплюють навчальний матеріал, тренувальні задачі і вправи, спрямовані на формування в них прогностичної компетентності.

Основні положення й результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Національного університету «Одеська юридична академія» (акт № 62/70 від 25.07.2016), Військової академії (м. Одеса) (акт № 2/5/194/1 від 27.03.2017), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» (акт № 1063/20 від 12.05.2017), Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (акт № 72/5/192/1 від 23.05.2017), Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (акт № 4/8/238/46 від 23.05.2017).

Результати дисертації можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх офіцерів у ВНЗ МВС України, СБ України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій тощо.

Особистий внесок здобувача: у статті [22] – актуалізовано прогностичну діяльність у ЗС України, визначено особливості підготовки командирів і штабів до прогностичної діяльності; у тезах: [10] – охарактеризовано форсайтинг як один з ефективних методів військового прогнозування, розкрито його основні етапи; [9] – представлено різноманітність інновацій, що можуть впливати на рівень підготовленості військових фахівців до діяльності у військах за призначенням, а також формування їх здатності до самостійного професійного зростання; [13] – схарактеризовано особливості професійної компетентності офіцера, що впливають на управлінські рішення з ризиками та втратами сил і засобів; [17] – висвітлено особливості прогностичної діяльності військовослужбовців; у навчальному посібнику [23] – описано методи прогнозування ефективного упередження негативних наслідків, що можуть виникнути під час виконання задач управління технічним забезпеченням підрозділів ЗС України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися на таких наукових конференціях:

міжнародних – «Управління навчальним закладом: досвід, проблеми та перспективи» (Одеса, 29-30.10.2013, 29-30.10.2014, 21-22.04.2016), «Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (Харків, 14-15.03.2014), «Теорія і практика управління педагогічним процесом» (Одеса, 19-21.06.2014), «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів, 31.10-01.11.2014), «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 21-22.04.2016), «Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ» (Львів, 18-20.05.2016);

всеукраїнських – «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Кіровоград, 16.05.2014), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2014), «Спільні дії військових формувань держави: проблеми та перспективи» (Одеса, 10-11.09.2014, 10-11.09.2015), «Управління навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи» (Одеса 29-30.10.2015), «Проблеми створення, розвитку та застосування високотехнологічних систем спеціального призначення з урахуванням досвіду антитерористичної операції» (Житомир, 21.04.2016), «Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи» (Одеса, 22-23.09.2016);

засіданнях кафедри управління освітніми закладами та державної служби Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2014-2017).

Публікації. Зміст і основні результати дослідження відображено у 23

наукових працях (із них 6 – у співавторстві), серед яких: 1 – навчальний посібник (у співавторстві), 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 2 – у періодичних виданнях України, 14 – у збірниках тез доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (296 найменувань, із них – 7 іноземними мовами), 11 додатків на 47 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 270 сторінок, основний текст роботи подано на 191 сторінці. Робота проілюстрована 17 таблицями і 6 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, ступінь її розробленості, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про їх впровадження та апробацію, особистий внесок здобувача, представлено публікації, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «**Підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності як проблема професійної педагогіки**» – здійснено аналіз досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці; з'ясовано специфіку прогностичної діяльності офіцерів як складової їх військово-професійної діяльності; уточнено суть прогностичної компетентності офіцерів як результату підготовки до прогностичної діяльності; з'ясовано сучасний стан сформованості їх прогностичної компетентності.

Міждисциплінарний підхід до проблеми прогнозування складався поступово, виникнув на ґрунті розвитку різних галузей знань. Аналіз *філософської* літератури засвідчив, що проблему прогнозування та передбачення висвітлено у працях А. Бауера, Д. Белла, І. Бестужева-Лади, Б. Гершунського, С. Корлюка, В. Лапкіна, В. Пантіна, О. Сидоренка, Г. Тагірової, Е. Тоффлера, М. Філяпіна, М. Храленка та ін. У межах *психологічної* науки дослідниками окреслено психологічні аспекти прогностичної діяльності, її функції в життєдіяльності особи, професійному бутті фахівців (О. Алтунін, А. Брушлинський, А. Бунас, С. Гальцова, Т. Корнилова, О. Ларічев, Б. Ломов, С. Наход, Р. Овчарова, О. Орлов, М. Потапов, Д. Прасол, Л. Регуш, Є. Сурков, І. Фейгенберг та ін.). Суттєвий інтерес представляють результати науково-педагогічних досліджень проблеми педагогічного прогнозування (І. Бестужев-Лада, Б. Гершунський, Р. Вілліс, Н. Давкуш, Т. Димова, В. Загвязінський, А. Захаров, О. Кабанська, В. Лісічкін, О. Макарова, І. Підласий).

Прогнозування в управлінській діяльності офіцерів є однією з основних і найбільш специфічних за своєю комплексністю та багатоаспектністю функцій, оскільки «забезпечує» успішність реалізації інших їх посадових функцій, а також пронизує всі сфери військового управління, оскільки включена в усі його етапи й задачі. Проблему наукового передбачення та прогнозування у військовій справі представлено в сучасних наукових працях О. Андрощука, В. Берегового, В. Биченкова, І. Воробйова, О. Воробйова, В. Городнова, Д. Гриба, С. Гудкова,

В. Ковалю, А. Лінюшина, А. Малюги, О. Міхалкіна, І. Одноралова, О. Павловського, В. Рябчука, Д. Суріна, Д. Стема, В. Чорного, О. Удовиці та ін. Розроблені ними методологічні підгрунття наукового прогнозування уможливають розуміння сутності та змісту сучасних трансформацій прогнозування у військовій сфері.

Поняття «прогнозування» науковці розуміють як «процес», «діяльність», «дослідження», «визначення», «розроблення прогнозів», «метод планування», «властивість», «управлінську функцію». Це дає підстави стверджувати, що не існує однозначного його визначення, але можна виділити основні ознаки: *процес* цілеспрямованого свідомого пізнання майбутнього; *діяльність* щодо різних видів дослідження, передбачення, визначення, розроблення. Його *метою* є розвиток і перетворення об'єктів та суб'єктів педагогічної дійсності, оптимізація освітньої діяльності у ВВНЗ, а його *результатом* – прогноз.

У дослідженні виходимо з того, що прогнозування є широким і багатограним за своїм змістом та являє собою функцію управління, оскільки є складовою управлінської й основою прогностичної діяльності офіцерів. Особливості їх професійної діяльності такі: взаємодія офіцерів із зовнішнім світом, у процесі якої відбувається виконання ними завдань щодо забезпечення захисту держави від зовнішньої агресії; різноманітність складових військової праці, які визначають її поліфункціональність, інтегрований характер результатів, що складається з боєготовності й морально-психологічного стану особового складу; небезпека, раптовість, несподіваність виникнення та прояву різних ситуацій службової діяльності, новизна й невизначеність обстановки, монотонія, групова ізоляція, дефіцит часу та браку інформації, інтелектуальна складність вирішення завдань; суміщення кількох видів діяльностей тощо. Усе це створює додаткові труднощі офіцеру при виконанні службових обов'язків, потребує виявлення і передбачення об'єктивних варіантів рішення управлінських задач, актуалізує розвиненість здатностей передбачати результат, прогностичних умінь щодо прийняття управлінських рішень та підготовленості до здійснення прогностичної діяльності.

Узагальнення результатів дослідження наукових джерел, уточнення змісту й специфіки прогностичних дій офіцерів дало змогу з'ясувати суть їх *прогностичної діяльності як специфічного виду професійно-управлінської діяльності щодо цілеспрямованого випереджувального планування та передбачення ймовірних змін військової дійсності в межах посадових компетенцій, визначення й аналізу альтернативних варіантів дій у службово-професійних ситуаціях, а також оцінювання та вибору найбільш доцільних варіантів розв'язання професійно-управлінських проблем і виконання поставлених завдань із мінімальними втратами особового складу, озброєння та військової техніки*. Вона здійснюється офіцерами в межах реалізації професійно-управлінських компетенцій і регламентується відповідно до посадових обов'язків, а «забезпечується» прогностичною компетентністю. Відтак, підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності виступає важливим компонентом їхньої професійної підготовки, оскільки забезпечує в майбутній військово-професійній діяльності перехід від ситуативного управління до прогностично-зорієнтованого управління військовими підрозділами та частинами.

Системний аналіз наукових праць щодо проблеми формування та розвитку прогностичної компетентності різних фахівців, з'ясування сутності їх прогностичної компетентності, урахування змісту, специфіки й особливостей прогностичної діяльності офіцерів уможливило визначення сутності їх *прогностичної компетентності як інтегрованої професійно важливої здатності, що ґрунтується на системі прогностичних знань, навичок, умінь, професійно важливих якостей і первинного досвіду, яка сприяє цілеспрямованому випереджувальному плануванню та передбаченню ймовірних змін військово-професійної дійсності, знаходженню альтернативних варіантів діяльності у службово-управлінських ситуаціях і вибір найбільш доцільних варіантів розв'язання професійно-управлінських проблем та завдань у процесі реалізації посадових компетенцій як суб'єктів військово-професійного управління.*

Результати аналізу й узагальнення педагогічної практики щодо підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності та формування їх прогностичної компетентності засвідчили наявність певних недоліків й упущень у цьому аспекті у ВВНЗ і водночас показали можливості позитивних зрушень. Позитивним є те що, у ВВНЗ викладаються навчальні дисципліни управлінського спрямування («Управління повсякденною діяльністю підрозділів (зокрема охорона державної таємниці, безпека життєдіяльності, основи охорони праці)», «Військова педагогіка та психологія (зокрема лідерство)», «Основи військового управління (зокрема штабні процедури НАТО)»), зміст і методика яких, у загальному, сприяють формуванню прогностичної компетентності майбутніх офіцерів. Водночас результати констатувального експерименту свідчать, що у ВВНЗ недостатньо враховуються потреби майбутніх офіцерів у набутті прогностичних знань і вмінь, не забезпечується достатньою мірою усвідомлення курсантами прогностичної складової у їхній майбутній військово-професійній діяльності.

На основі констатувального дослідження дійшли до такого висновку: традиційні методи навчання у ВВНЗ спрямовані переважно на алгоритмічну, відтворювальну діяльність курсантів і, як наслідок, у майбутніх офіцерів формується прогностична компетентність здебільшого низького та середнього рівнів. Формування прогностичних навичок і вмінь у курсантів відбувається переважно завдяки застосуванню таких методів навчання: інформативна лекція, традиційні семінари й практичні заняття, вправи та задачі на розв'язання за алгоритмом, робота з літературою. Часто, не стикаючись із проблемністю навчальних ситуацій, практичною неадаптованістю навчальних завдань до майбутньої військово-професійної діяльності, обмеженістю в часі їх вирішення, а також недостатнє використання творчих імітаційно-ігрових видів навчання, більшість курсантів професійно не готові до прогностичної діяльності й вирішення нестандартних військово-управлінських завдань у майбутній діяльності. На констатувальному етапі нами продіагностовано 286 майбутніх офіцерів, серед яких низький рівень сформованості прогностичної компетентності мають 39 %, середній – 49 %, достатній – 12 %.

Відтак, підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності не є цілеспрямованою, системною і послідовною, недостатньо забезпечена відповідними

педагогічними умовами формування їхньої прогностичної компетентності. Їх подолання потребує обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ, педагогічного моделювання формування їхньої прогностичної компетентності, методичну серцевину якого складає відповідна професійно орієнтована методика.

У другому розділі – «**Теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності**» – викладено методіку дослідження, структуру та зміст прогностичної компетентності майбутніх офіцерів, здійснено теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування їхньої прогностичної компетентності, основу яких складають відповідні модель і методика.

Методика дослідження ґрунтується на системному та комплексному підходах, що забезпечує об'єктивність, достовірність, валідність і критичне осмислення отриманих результатів.

Прогностичну компетентність офіцера розглядаємо як *інтегративну професійно важливу здатність*, що має системний характер, а компонентами цієї компетентності є взаємопов'язані характеристики їх прогностичної діяльності. На основі узагальнення позицій науковців, ґрунтуючись на особливостях військової практики, специфіці військово-професійної діяльності офіцерів ЗС України, особливостях їхньої підготовки до прогностичної діяльності, визначено компоненти прогностичної компетентності майбутніх офіцерів (когнітивний, діяльнісний, особистісний), *критерії* (знаннєво-змістовий, процесуально-технологічний, особистісно-настановчий) з відповідними *показниками*.

Робочою гіпотезою дослідження було припущення, що підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ відбуватиметься результативніше за наявності таких педагогічних умов:

мотивування майбутніх офіцерів до опанування прогностичною діяльністю (забезпечує їх свідоме ставлення до майбутньої військово-професійної діяльності, інтерес до змісту та процесу прогностичної діяльності, оволодіння сучасними прийомами, способами й засобами здійснення прогностичної діяльності, прагнення формувати прогностичну компетентність);

педагогічне моделювання формування їх прогностичної компетентності у ВВНЗ (сприяє координації діяльності суб'єктів педагогічного процесу, спрямованої на формування прогностичної компетентності в майбутніх офіцерів, установлення чітких системних зв'язків, логічну послідовність і взаємозалежність між блоками моделі);

упровадження методіки формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів, що спрямована на формування та розвиток прогностичних знань, умінь і навичок відповідно до майбутніх посадових обов'язків офіцерів, формування їх прогностичної компетентності.

У розділі здійснено педагогічне моделювання *формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів*, результатом якого є відповідна модель. Вона містить три блоки (рис. 1). *Цільово-методологічний*: включає мету формування їх прогностичної компетентності на основі провідних ідей сучасних *методологічних підходів* (системний, компетентнісний, діяльнісний) і *педагогічних принципів*

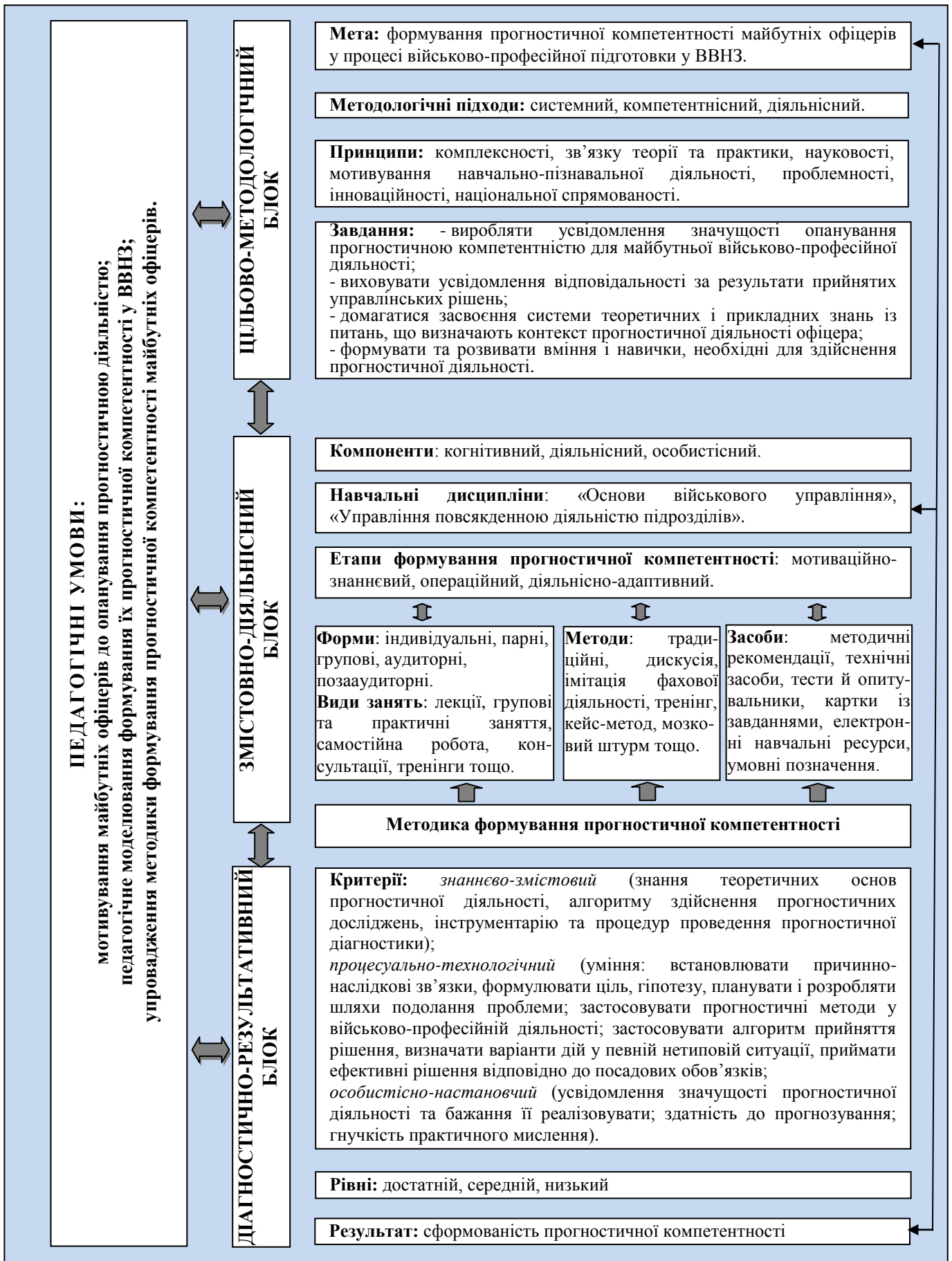

Рис. 1. Модель формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів

(комплексності, зв'язку теорії та практики, науковості, мотивування навчально-пізнавальної діяльності, проблемності, інноваційності, національної спрямованості).

Змістовно-діяльнісний: містить компоненти прогностичної компетентності: когнітивний, діяльнісний, особистісний і передбачає організацію оптимального військово-педагогічного процесу, що сприяє цілеспрямованому формуванню прогностичної компетентності майбутніх офіцерів та передбачає творче застосування методики її формування, яка охоплює відповідні принципи, етапи, методи та засоби.

Методика формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів є центральним елементом реалізації моделі. Методика представлена сукупністю взаємопов'язаних принципів, методів, послідовністю й логікою її формування у процесі військово-професійної підготовки та містить три послідовні етапи.

Мотиваційно-знаннєвий етап, який спрямований на усвідомлення курсантами необхідності підготовки до прогностичної діяльності, підвищення мотивації оволодіння нею, опанування знаннями щодо сутності, змісту та методів прогнозування, розвиток прогностичного мислення й формування прогностичної компетентності. Ефективними методами є проблемні лекції, семінарські заняття, бесіди, дискусії, тренінги.

Операційний етап – на формування прогностичних умінь і навичок, що реалізується шляхом застосування імітаційних методів професійної підготовки – аналіз конкретних ситуацій, метод кейсів, військово-професійні ігри тощо.

Діяльнісно-адаптивний етап – на поглиблення та систематизацію знань з основ прогностичної діяльності, удосконалення практичних прогностичних умінь і навичок, формування прогностичної компетентності шляхом підвищення складності професійно-прогностичних завдань, вправ, що реалізується під час циклу навчальних тренінгів «Основи військового прогнозування», спрямованих на швидку адаптацію майбутніх офіцерів до нових умов військово-професійної діяльності. Розроблений цикл навчальних тренінгів містить такі блоки: «Загальні основи прогностичної діяльності», «Процедури та методи військового прогнозування», «Практикум з військового прогнозування».

Діагностично-результативний: охоплює критерії оцінювання сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів (*знаннєво-змістовий* (показники – знання: теоретичних основ прогностичної діяльності, алгоритму здійснення прогностичних досліджень та інструментарію, що може бути використаний у професійній діяльності для реалізації прогностичної функції; процедур проведення прогностичної діагностики); *процесуально-технологічний* (показники – уміння: встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати ціль, гіпотезу, планувати і розробляти шляхи подолання проблеми; застосовувати прогностичні методи у військово-професійній діяльності; застосовувати алгоритм прийняття рішення, визначати варіанти дій у певній нетиповій ситуації, приймати оптимальні рішення відповідно до посадових обов'язків); *особистісно-настановчий* (показники: усвідомлення значущості прогностичної діяльності та бажання її реалізовувати; здатність до прогнозування; гнучкість практичного мислення).

Установлено три рівні сформованості прогностичної компетентності: низький,

середній, достатній.

Педагогічні умови забезпечують реалізацію моделі формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки у ВВНЗ.

У *третьому розділі* – «**Організація і результати дослідно-експериментальної роботи**» – представлено програму експериментальної роботи, описано хід та результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів.

Експериментальна робота проводилась упродовж 2013-2017 рр. і передбачала дослідження наявного стану сформованості прогностичної компетентності офіцерів у ВВНЗ, а також експериментальну перевірку педагогічних умов її формування. Експериментальне дослідження здійснювалося на базі Військової академії.

На пошуково-констатувальному етапі (2013–2014 рр.) визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформульовано гіпотезу, проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми дисертації, нормативно-правові документи військової сфери, здійснено підбір методів і методик дослідження. У результаті з'ясовано стан сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів; визначено педагогічні умови, спроектовано модель і розроблено методику її формування; опрацьовано діагностичний інструментарій та визначено критерії оцінювання сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів. Отже, здійснено підготовку до формувального етапу експерименту.

На формувальному етапі експерименту (2015–2016 рр.) апробовано методику формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів та експериментально перевірено результативність педагогічних умов, підготовлено й апробовано навчально-методичні матеріали «Прогностична діяльність офіцера», цикл навчальних тренінгів «Основи військового прогнозування».

На початку формувального етапу експерименту сформованість прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у контрольних (КГ) (142 особи) та експериментальних (ЕГ) (144 особи) групах не мала статистично значущих відмінностей, що уможливило зробити висновок про однорідність цих груп. Результати впровадження педагогічних умов свідчать, що показники сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів за різними критеріями для КГ й ЕГ наприкінці формувального етапу істотно різняться. Динаміка зростання рівнів сформованості прогностичної компетентності в ЕГ якісно відрізняється від КГ. Так, достатнього рівня досягли 46,1 % (ЕГ) і 14,1 % (КГ), середнього – 38,9 % (ЕГ) і 54,7,8 % (КГ), низького – 15,0 % (ЕГ) і 31,2 % (КГ) відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Сформованість прогностичної компетентності майбутніх офіцерів після формувального етапу експерименту, у %

Критерії	Рівні					
	Достатній		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Знаннево-змістовий	47,9	14,1	41,0	54,2	11,1	31,7
Процесуально-технологічний	44,4	13,4	42,4	52,8	13,2	33,8
Особистісно-настановчий	45,9	14,8	33,3	57,0	20,8	28,2
Сформованість прогностичної компетентност	46,1	14,1	38,9	54,7	15,0	31,2

Для експериментальної групи ($\chi^2_{\text{емп}} = 21,37$, $\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{кр}} (21,37 > 5,99)$) отримані результати дають підстави з імовірністю 95 % стверджувати, що емпіричні розподіли майбутніх офіцерів за рівнями сформованості прогностичної компетентності на початку й наприкінці експерименту значно відрізняються.

Результати емпіричного дослідження підтвердили доцільність упровадження педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. Загалом перевірка статистичної вірогідності результатів формувального етапу експерименту дала змогу констатувати позитивні зміни в ЕГ. Ці результати доведено статистично достовірним підвищенням рівнів сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів за визначеними критеріями в курсантів ЕГ порівняно з КГ. Отримані дані підтверджують висунуту гіпотезу щодо підвищення рівнів сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів, що може бути забезпечено шляхом упровадження у ВВНЗ відповідних педагогічних умов.

На узагальнювальному етапі експерименту (2017 р.) здійснено якісний і кількісний аналіз результатів, отриманих у процесі експериментальної роботи, узагальнено результати наукового пошуку, сформульовано загальні висновки, оформлено рукопис дисертації.

Загалом мету наукового пошуку досягнуто, поставлені завдання виконано.

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язано актуальне наукове завдання щодо підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ, що дало змогу сформулювати такі висновки:

1. У результаті теоретичного аналізу загальнонаукових джерел, психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що науковцями значна увага приділяється філософським, психологічним і педагогічним аспектам професійної підготовки майбутніх офіцерів. Водночас поза увагою дослідників залишилися проблемні питання щодо їх професійної підготовки до прогностичної діяльності й формування прогностичної компетентності у процесі набуття освіти у ВВНЗ.

У ході констатувального етапу експерименту виявлено низький рівень сформованості прогностичної компетентності в майбутніх офіцерів, що негативно позначається на якості виконання ними професійно-управлінських функцій. Такий стан зумовлений недостатньою обґрунтованістю педагогічних умов формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ.

Доведено, що *прогностична діяльність офіцерів* – це специфічний вид їх професійно-управлінської діяльності щодо цілеспрямованого випереджувального планування та передбачення ймовірних змін військової дійсності в межах посадових компетенцій, визначення й аналізу альтернативних варіантів дій у службово-професійних ситуаціях, а також оцінювання та вибору найбільш доцільних варіантів розв'язання професійно-управлінських проблем і виконання поставлених завдань із мінімальними втратами особового складу, озброєння та військової техніки.

Обґрунтовано, що результатом підготовки до прогностичної діяльності

майбутніх офіцерів у ВВНЗ є *прогностична компетентність* як їхня інтегрована професійно важлива здатність, що ґрунтується на системі прогностичних знань, навичок, умінь, професійно важливих якостей і первинного досвіду, яка сприяє цілеспрямованому випереджувальному плануванню та передбаченню ймовірних змін військово-професійної дійсності, знаходженню альтернативних варіантів діяльності у службово-управлінських ситуаціях і вибір найбільш доцільних варіантів розв'язання професійно-управлінських проблем та завдань у процесі реалізації посадових компетенцій як суб'єктів військово-професійного управління. Структурно вона охоплює когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти.

2. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ, до яких віднесено: мотивування майбутніх офіцерів до опанування прогностичною діяльністю; педагогічне моделювання формування їх прогностичної компетентності у ВВНЗ; упровадження методики формування їх прогностичної компетентності. Вони перебувають у комплексному взаємозв'язку, сприяють цілеспрямованому формуванню прогностичної компетентності на основі системного, діяльнісного та компетентнісного підходів. Їх застосування сприяє набуттю майбутніми офіцерами необхідних знань про прогнозування, прогностичних навичок і вмінь, первинного прогностичного досвіду їх застосування.

3. З'ясовано, що результатом педагогічного моделювання формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ є відповідна професійно орієнтована модель, що складається із *цільово-методологічного* (містить мету та завдання формування їх прогностичної компетентності; відображає основні методологічні підходи, педагогічні принципи формування їх прогностичної компетентності), *змістовно-діяльнісного* (містить компоненти прогностичної компетентності, етапи, методи та засоби її формування, розкриває методику її формування) та *діагностично-результативного* (виокремлює критерії й показники сформованості прогностичної компетентності офіцера, комплекс діагностичних методик і результат моделі) блоків, що дає змогу підвищити якість підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності.

4. Розроблено *методику формування прогностичної компетентності* майбутніх офіцерів у процесі навчання у ВВНЗ, яка охоплює три етапи:

мотиваційно-знаннєвий етап, спрямований на усвідомлення курсантами необхідності цілеспрямованої підготовки до прогностичної діяльності, підвищення мотивації оволодіння нею, опанування знаннями щодо сутності, змісту та методів прогнозування, розвитку прогностичного мислення й формування прогностичної компетентності; ефективними методами на цьому етапі є проблемні лекції, семінарські заняття, бесіди, дискусії, тренінги тощо;

операційний етап – на формування прогностичних навичок і вмінь, що реалізується шляхом застосування імітаційних методів професійної підготовки – аналіз конкретних ситуацій, метод кейсів, військово-професійні ігри тощо;

діялісно-адаптивний етап – на поглиблення та систематизацію знань з основ прогностичної діяльності офіцера, закріплення практичних прогностичних навичок і вмінь, підвищення складності професійно-прогностичних завдань та вправ, що

реалізується під час циклу навчальних тренінгів «Основи військового прогнозування», спрямованого на швидку адаптацію майбутніх офіцерів до умов військово-професійної діяльності. Розроблений цикл навчальних тренінгів містить такі блоки: «Загальні основи прогностичної діяльності», «Процедури та методи військового прогнозування», «Практикум з військового прогнозування».

Апробація педагогічних умов довела їх результативність, що позначилося на сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. За результатами формувального етапу експерименту спостерігається позитивна динаміка сформованості прогностичної компетентності майбутніх офіцерів за різними критеріями для КГ й ЕГ. В ЕГ достатнього рівня досягли 54,9 % майбутніх офіцерів (було 12,5 %), на середньому рівні залишилося 38,2 % курсантів (було 47,2 %), на низькому знаходяться 6,9 % (було 40,3 %).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ. Подальшого дослідження потребують методологічні, теоретичні й методичні засади підготовки майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ на різних рівнях – оперативно-тактичному та оперативно-стратегічному.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Азаров И. С. Прогнозирование рисков в профессиональной деятельности военнослужащих. *Вестник Государственного педагогического университета «Ion Creangă» «Psihologie Pedagogie specială Asistență socială»*. Кишинёв, 2014. № 4 (37). С. 57–62.

2. Азаров І. С. Аналіз сучасних методів військового прогнозування. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. Черкаси, 2015. Вип. 36 (369). С. 3–9.

3. Азаров І. С. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Наука і освіта. Психологія і педагогіка*. Одеса, 2014. № 2 (СХІХ). С. 55–59.

4. Азаров І. С. Прогностична діяльність як об'єкт наукових досліджень. *Щомісячний науково-педагогічний журнал «Молодь і ринок»*. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2016. № 9 (140). С. 148–152.

5. Азаров І. С. Сформованість прогностичної компетентності у майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2017. Вип. 1 (114). С. 13–17.

6. Азаров І. С. Характеристика професійних функцій військовослужбовців. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ : Гнозис, 2014. Додаток 1 до Вип. 5, Том II (53). С. 6–12.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Азаров І. С. Деякі аспекти прогностичної діяльності. *Теорія та практика управління педагогічним процесом* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Одеса,

19–21 червня 2014 р.). Одеса : Атлант, VOI COIU, 2014. С. 7–9.

8. Азаров І. С. До проблеми прогностичної компетентності військовослужбовців. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14-15 березня 2014 р.). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2014. С. 35–37.

9. Азаров І. С., Дроздов М. О., Шлапак В. О. Інновації в сучасній освітньо-професійній підготовці військових фахівців у ВВНЗ. *Управління якістю підготовки фахівців* : матеріали XXI міжнар. наук.-метод. конф. (Одеса, 21–22 квітня 2016 р.). Одеса, 2016. Ч. 1. С. 10–11.

10. Азаров І. С., Дроздов М. О. Форсайтинг як один з основних методів військового прогнозування. *Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ* : зб. тез доп. міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 18–20 травня 2016 р.). Львів : НАСВ, 2016. С. 165–166.

11. Азаров І. С. Метод прогнозування у військовій справі. *Придніпровські соціально-гуманітарні читання* : матеріали III всеукр. наук. конф. з міжнар. участю (Кіровоград, 16 травня 2014 р.). Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. Ч. 3. С. 206–208.

12. Азаров І. С. Методи прогнозування у діяльності військових фахівців. *Управління навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. заочної конф. (за міжнар. участю) (Одеса, 29–30 жовтня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 72–74.

13. Азаров І. С., Мікрюков І. С. Сучасні підходи до питань професійної компетентності військовослужбовців Збройних Сил України. *Спільні дії військових формувань держави: проблеми та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 вересня 2014 р.). Одеса : Військова академія, 2014. С. 160–161.

14. Азаров І. С. Моделі формування прогностичної компетентності у майбутніх військових фахівців. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. третьої всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 22–23 вересня 2016 р.). Одеса : Військова академія, 2016. С. 226–227.

15. Азаров І. Мотивація майбутніх офіцерів Збройних Сил України до прогностичної діяльності. *Управління навчальними закладами: досвід, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Одеса, 27–28 жовтня 2016 р.). Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2016. С. 77–80.

16. Азаров І. С. Особливості прогностичної діяльності військовослужбовців. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)* : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. С. 52–54.

17. Азаров І. С., Папуша І. О. Теоретичні засади формування прогностичних здібностей у курсантів вищих військових навчальних закладів. *Спільні дії військових формувань держави: проблеми та перспективи* : матеріали другої всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 вересня 2015 р.). Одеса : Військова академія, 2015. С. 232–234.

18. Азаров І. С. Прогнозування у військовій сфері. *Управління навчальними закладами: досвід, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29-30 жовтня 2013 р.). Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2013. С. 3–4.

19. Азаров І. С. Сучасні підходи до підготовки майбутніх військових фахівців для Збройних Сил України. *Проблеми створення, розвитку та застосування високотехнологічних систем спеціального призначення з урахуванням досвіду антитерористичної операції* : тези доп. XXI всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 21 квітня 2016 р.). Житомир : ЖВІ, 2016. С. 180–181.

20. Азаров І. С. Тренінгові технології як засіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Управління навчальними закладами: досвід, проблеми та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29–30 жовтня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 24–25.

Наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

21. Азаров І. С. Прогностична компетенція у майбутніх військових фахівців. *Зб. наук. пр. Військової академії (м. Одеса). Технічні науки*. Одеса : Військова академія, 2016. Вип. 1(5). С. 139–143.

22. Азаров І. С., Ясько В. А. Проблеми формування прогностичних здібностей у курсантів вищих військових навчальних закладів. *Зб. наук. пр. Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2015. № 3 (65). С. 176–184.

23. Управління технічним забезпеченням підрозділів військової частини Сухопутних військ Збройних Сил України: навч. посіб.: у 2х ч. / О. М. Єфимчиков, І. С. Азаров та ін. Одеса : Військова академія, 2015. Ч. 1. 218 с.

АНОТАЦІЇ

Азаров І. С. Підготовка майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено підготовці майбутніх офіцерів до прогностичної діяльності у ВВНЗ. З'ясовано суть і зміст прогностичної діяльності та прогностичної компетентності офіцерів. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови їх підготовки до прогностичної діяльності (мотивування їх до опанування прогностичною діяльністю; педагогічне моделювання формування їх прогностичної компетентності у ВВНЗ; упровадження методики формування їх прогностичної компетентності). Здійснено педагогічне моделювання формування прогностичної компетентності майбутніх офіцерів, що охоплює цільово-методологічний, змістовно-діяльнісний і діагностично-результативний блоки. Розроблено й апробовано методику формування їх прогностичної компетентності у ВВНЗ і відповідне навчально-методичне забезпечення. Експериментально підтверджено результативність педагогічних умов.

Ключові слова: майбутні офіцери, прогностична діяльність, прогностична компетентність, педагогічні умови, педагогічне моделювання, методика, вищий військовий навчальний заклад.

Азаров И. С. Подготовка будущих офицеров к прогностической деятельности в процессе обучения в высших военных учебных заведениях. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, 2018.

Диссертация посвящена подготовке будущих офицеров к прогностической деятельности в ВВУЗ. Выяснены сущность и содержание их прогностической деятельности и прогностической компетентности. Определены и обоснованы педагогические условия подготовки будущих офицеров к прогностической деятельности (мотивирование их к овладению прогностической деятельностью; педагогическое моделирование формирования их прогностической компетентности в ВВУЗе; внедрение методики формирования их прогностической компетентности). Совершено педагогическое моделирование формирования их прогностической компетентности, что включает целево-методологический, содержательно-деятельностный и диагностико-результативный блоки. Разработано и апробировано методику формирования их прогностической компетентности в ВВУЗе и соответствующее учебно-методическое обеспечение. Экспериментально подтверждено результативность педагогических условий.

Ключевые слова: будущие офицеры, прогностическая деятельность, прогностическая компетентность, педагогические условия, педагогическое моделирование, методика, высшее военное учебное заведение.

Azarov I. S. Preparation of future officers for prognostic activity in the process of studying at the higher military educational institutions. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 «Theory and methodology of vocational education». – National University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky, Kyiv, 2018.

Dissertation is sanctified to professional preparation of future officers for prognostic activity in the process of studying at higher military educational institutions. For determination of theoretical and methodical bases in the process of studying preparation essence and maintenance prognostic activity of officers are certain and the success is provided by prognostic competence. Prognostic activity of officers as a specific kind of their professional-administrative activity. The main aim is a purposeful planning and foresight of credible changes of military reality with their competences, determination and analysis of standard and alternative variants of actions in professional situations, and also in an evaluation and choice of the most expedient variants of decision of professional-administrative problems with the minimum losses of personnel, armament and technicians. Prognostic activity use by officers within the limits of realization of professional-

administrative competences and regulated in accordance with position requirements, and «provided» by a prognostic competence.

Prognostic competence of officers is based on system of military-prognostic knowledge, skills, abilities, professionally important internals and primary practical experience, that assists the purposeful passing ahead planning and foresight of credible changes of military-professional reality, being of alternative variants of activity in official-administrative situations and choice of the most expedient variants of decision of professionally-administrative problems and tasks in the process of realization of professional competences as subjects military-professional.

The pedagogical conditions of future officers' preparation for the prognostic activity in the process of studying at a higher military educational institution have been determined and substantiated: *first*, future officers' motivation to the prognostic activity; *second*, focus of the pedagogical design of forming of prognostic competence in the process of professional training, the result of that is the corresponding professionally oriented model that embraces blocks:

having-methodological: contains an aim and task of forming of them prognostic competence; represents basic methodological approaches, pedagogical principles of the forming prognostic competence;

knowledge-meaningful: contains the components of prognostic competence, exposes methodology of her forming, includes the corresponding stages, methods and facilities of the forming prognostic competence;

diagnostically-effective: contains criteria and indexes of diagnostician of the forming prognostic competence of future officers is the result of training, complex of diagnostic methodologies and result;

third, is introduction of methodology of forming of them prognostic competence, that presents totality of principles, methods, forms, facilities and stages component is of her forming in the process of their professional preparation at the higher military educational institutions. She will be realized after such stages:

motivate: sent to realization of necessity of purposeful preparation officers to the prognostic activity, increase of motivation of capture by the prognostic activity, capture knowledge in relation to essence, maintenance and methods of prognostication, development of the prognostic thinking and forming of prognostic competence; effective methods on this stage are problem lectures, seminar employments, conversations, discussions, training and other;

operation: sent to forming of prognostic skills and abilities, that will be realized by application of imitation methods of professional preparation is an analysis of concrete situations, method of cause, military-professional games and etc;

active-adaptive: sent to deepening and systematization of knowledge from bases of the prognostic activity of officer, fixing of practical prognostic skills and abilities, increase of complication of professional tasks and exercises, that will be realized during the cycle of the training of «Basis of the military prognostication» sent to rapid adaptation of future officers of professional activity. The cycle of the training includes blocks: «General bases of the prognostic activity», «Procedure and methods of the military prognostication», practical «Practical work of the military prognostic».

Such levels of formed of prognostic competence are set: low, middle and high.

Key words: future officers, prognostic activity, prognostic competence, pedagogical components, pedagogical design, methodology, higher military educational institution.